

RÁKFENE

EGYIK REGGEL, miközben a konyhai falikút fölé hajolva mosdott, Kertész Dániel bosszankodva vette észre, hogy a bal melle alatt levő szemölcs kissé megnőtt, és szétnyílt. Kelvirághoz hasonlított.

„Egy ilyen ismertetőjel kész lebukás” — gondolta talán tréfásan, talán mérgelődve, de semmiképpen sem nyugodt beletörődéssel.

(Ez a megnyilvánulása magyarázatra szorul. Bár Kertész messze távolodott múltjától, s így mélyen gyökerezett jelenében, de szokatlan helyzetekben még a mozgalmi múltból vett fordulatokkal fejezte ki magát. Ez mégsem tekinthető véletlennek: ugyanis jó érzékkel rendelkező szerszámkészítő volt, de nem túl okos ember. Míg az írói szempontból ésszerű út a jellemtől vezet a test felé, nála ez megcserélődött. Nagy darab, erős izmú emberré nőtt, és a többiek közül fejfelé kimagasló termete az erkölcsi kiemelkedést is rákényszerítette. Fiatalkorában a kettő még keveredett, munkaadójával szembeni éles ellenállásban nyilvánult meg. Ez a munkaadó alacsony, pocakos, mitugrász emberke volt. Persze nem valószínű, hogy az ellenállás csupán a testi különbségből eredt. Sőt bizonyos, hogy az igazságról való halvány sejtelmek is közrejátszottak, hiszen az alacsony, pocakos, mitugrász emberke munkaadó volt. Kertész utoljára 1939-től 1941-ig ült a szegedi Csillagbörtönben jószándék miatt, a magyar történelem 1945-től 1956-ig terjedő szakaszában végig szabadlábon volt, de 1957 óta már esélye sem volt arra, hogy börtönbe kerüljön. Nem is lett volna miért. Csak egyszer akarta megvédeni a népi demokráciát, 1956-ban, de nem mondta senki, hát nem tudta, hogyan. Azóta is jól dolgozott, munkahelyén megbecsülték, és a téli hónapokban alma mellé néha már narancs is került a konyhaasztalra. Igaz, hogy csak kubai, tizenhét forintos, de mégis narancs. Elégedett volt. 1945 óta minden adott pillanatban úgy tudta, hogy a dolgok jóra fordultak. Utólagos értesülései sohasem változtathattak az adott pillanat kedvező hangulatán. Bizonytalanságban csak négy évig élt, szabadulásától a felszabadulásig, mert a megfigyeléstől való félelmében nem vette fel régi kapcsolatait. Másokra sem akart bajt hozni.)

A hatvanas évek közepére bánata keletkezett. Úgy látta, hogy sok minden változott a néphatalom első menete óta, de ő feleségével és három később jött gyerekével még mindig egyszoba-konyhás lakásba kényszerült. Igaz, ez nyáron kibővült az udvarral, de a hosszú földszintes házban több család lakott, sok gyerekkel, így az estéli levegőzés sem volt zavartalan. Kérvényét évekkal ezelőtt beadta a tanácshoz. Végre három hónappal ezelőtt, egy novemberi napon közölték vele, hogy kezdheti gyűjteni a huszonötezer, szövetkezeti lakást kap. A gyár, ahol dolgozott, az utolsó negyedévben korlátlan mennyiségben engedélyezett túlórákat. Kertész sokat vállalt. A negyedév végén tízezer forintot tett takarékkba, az autónyeremény mellett döntött. Volt olyan nap, nem is egy, hogy tizenhat órát dolgozott.)

Kertészt zavarta minden rendellenesség, amit észrevett. Most sem volt nyugodt. Leakasztotta a szögről borotválkozótükrét, és alaposabban szemügyre vette a szemölcsöt. Semmi kétség, nőtt. Fogta borotváját, és egy gyors mozdulattal lemetszette. Bár az apró műtét fájt, összeszorította fogát, fel sem szisszent. A konyhaszekrényből elővett kötszerrel leragasztotta a sebet, gyorsan

san megtörülközött és felöltözött. Kenyeret vágott, szalonnát szelt, becsomagolva kabátzsebébe tette. Egy utolsó pillantást vetett a csukott szobaajtóra (felesége és a gyerekek még aludtak), és kilépett az udvarra. A nyitott ajtón besurrant a macska, és a konyhaasztal alá ült.

Délután a seb fájni kezdett. Leült a satupad mellé, felhúzta ingét, de a géz nem vérzett át.

Éjjel többször felébresztette a fájdalom, másnap éjjel még többször. Felesége megnézte a sebet.

— Nem gyógyul, Danikám. Kár volt levágni. — Megsimogatta férje borostás arcát. — Aludj — mondta, és lehunyta szemét. Az Alumíniumáru Gyárban dolgozott betanított munkásként, naponta nyolc órán keresztül féligkész tejeskannákat mártogatott sósavfürdővel teli kádba. Férje sohasem engedte túlörázni.

K É T N A P M Ű L V A Kertész elment a körzetihez. Az orvos megvizsgálta a sebet, kikérdezte Kertészt, és onkológiai szakrendelésre küldte. Az ősz hajú orvos megvizsgálta a sebet, kikérdezte Kertészt, és a sebészet kisműtőjébe küldte. A műtőben kicsíptek egy darabot a sebből, Kertésznek azt mondták, hogy a szövettani lelet két nap múlva kész. Akkor menjen vissza.

A kijelölt napon Kertész elment az onkológiára. A rendelőben bemondta a nevét. A nővér sokáig keresgélt egy hosszúkás faladában, végül kivett egy papírlapot, és letette az orvos elé. Az orvos Kertésztől tudomást sem véve elmélyülten tanulmányozta a leletet. Kertész nehezen tűrte a hallgatást.

— Rákom van? — kérdezte. Hangja remegett.

— Kórházba kell küldenem — pillantott fel az orvos a leletről. Aztán valamit írni kezdett.

— Rákom van? — ismételte meg a kérdést Kertész.

Az orvos nem válaszolt, írt. A nővér buzgón keresgélt a hosszúkás fadobozban.

Kertész megnyugodott. — Tehát rák — gondolta. Harminc évvel letartóztatása után most először érezte ismét önmagát. Nehéz feladat előtt áll, de el fogja végezni. Várnak tőle valamit — ha nem is annyian, mint akkor —, nem várják hiába. — Tizenötezer kell még — kezdett számolni. — Hány hónapom lehet hátra? — Összerezcent, amikor az orvos felállt, és így szólt:

— Ezzel a papírral elmegy...

— Mennyi időm van még? — vágott közbe Kertész.

— Nézze — kezdte az orvos vontatottan —, nem bocsátkozhatom becsülésekbe.

— De mégis, mit gondol?

— A kórházból sokan távoztak már gyógyultan.

Kertész elvesztette türelmét.

— Ne kerteljen! — kiáltott az orvosra. — Nem a szép lelke érdekel. Eleget etettek mindenféle maszlaggal. Csak van jogom tudni, hogy mikor döglik meg.

Az orvos elvörösödött, ősz haja még fehérebbnek tűnt. Hivatalos rendbe szedett vonásai kiengedtek. Kisvártatva megszólalt.

— Három usque négy hónap.

— Beszéljen magyarul! Három, négy hónap?

— Igen. A kórházi beutaló — nyújtotta felé a cédulát. — Ott mindent megpróbálnak, de... — egy pillanatra elhallgatott — ... a melanoszarkóma...

— Értem — mondta Kertész, meg sem várva, hogy az orvos befejezze a

mondatot. A beutalót zsebre vágva kiment a rendelőből. Első győzelemként könyvelte el a kicsikart választ.

A FEBRUÁRI TÉL tavaszias idővel lepte meg az országot. A nyugat felől érkező enyhe óceáni légtömeg megvastagította a rügyeket. Ahogy Kertész kilépett az SZTK hatalmas üvegpalatájából, a meleg szél összeborzolta haját. Nagy lélegzetet vett, sapkáját kabátzsebébe gyúrte, és lassú léptekkel hazafelé indult. A napok észrevehetően hosszabbodtak, öt óra volt, és még teljesen világos. Mintha a nap fölött úszó, szakadozott szélű felhők őrizték volna a nappali fényt. Átvágott a szemközti parkon. Az egyik pad támláján fiatal fiúk és lányok ültek kiskabátban meg nagy, vastag pulóverekben. A parkból kiérve ráérősen nézegette a kirakatokat. Évek óta nem nézett kirakatot. Az áruk egyre bővülő választéka már régen két részre oszlott számára, ami megvehető, és ami nem érhető el. Bár utolsó kikapcsolódásként engedélyezte magának ezt a kis sétát, a győzelem nem szűnt meg számolni, mérlegelni, sorra venni a gyors pénzszerzés módjait.

Közben besötétedett, az idő hűvösebbre fordult. Meggyorsította lépteit.

Mire hazaért, a gyerekek már megvacsoráztak, a macska is jóllakottan nyúlt el a gáztűzhely alatt. Felesége törölgött, Ákos a tányérokat rakta helyre. Amikor Kertész a gyerekeket beküldte a szobába, felesége csodálkozva nézett rá.

— Voltam az orvosnál — szólta Kertész, és erős csontú arcán megmerevedtek az izmok.

— És?

— Három hónapom van még.

Felesége, a konyharuhát melléhez szoritva, óvatosan leereszkedett a legközelebbi székre.

— Mit mondasz, Danikám?

— Rák. Itt a beutaló a kórházba.

— Hát akkor?

— De az orvos reménytelennek tartja.

— Biztosan téved. Nem vagy te öregember. — Az asszony arcára feszült várakozás ült, mintha maga sem tartaná elégségesnek ezt az érvet.

— Nem téved. Úgy kellett kihúznom belőle.

— De miért? — szakadt ki az asszonyból.

— Majd beszélgetünk. Most eszem, aztán lefekszem.

Kertész az asztal elé ült, és várakozóan nézett feleségére. Az asszony halott-halványan, szó nélkül térült-fordult, letette férje elé a rakott krumplival megpúpozott tányért, és megállt a tűzhely mellett. Karja ernyedten lógott, a törölgetőrongy a földet separta.

Kertész otthon két napig nem beszélt senkihez. Altatót vett, így végigaludta az éjszakát. Feleségének ez a két nap elég volt ahhoz, hogy végre elhiggyen mindent. Harmadik nap reggel, szabad szombaton Kertész szólta, hogy beszélni akar vele. A gyerekek iskolában voltak. Leültek az asztal mellé, szemben egymással.

— Számolj el egy hónapot, Erzsi — szólta Kertész.

Felesége szó nélkül felkelt, a konyhaszekrényből elővett egy szárfüles, zsirpecsés fűzetet. Mindent értett.

— Te hozol haza háromezret — kezdte. — Én ezernégyet, a gyerekek után kapunk ötszáztíz. Ez összesen négyezer-kilencszáztíz. Ebből ennivalóra elmegy háromezer-ötszáz, villany, gáz, házbér együtt kétszáz, patyolat száz, ci-

garetta kettőnknek kétszáztizethét, rádió és újság együtt harminc forint, egyéb háromszáz (a gyerekeknek ez-az, iskolába), marad ötszázhatvanhárom. Ez elmegy cipőre, ruhára. Az ágynemű is elég rossz már — tette hozzá, és férjére nézett.

— Ebből nem lehet félretenni — szögezte le Kertész. A februárt már nem számolom, van még március, április, május. Júniussal sem számolok. Lehet, hogy addigra legyengülök. Megpróbálom összeszedni a hiányzó pénzt. Ha elmegyek, ti ne maradjatok itt. — A terítő sarkát gyűrögette, nem nézett az asszonyra.

Felesége hallgatott.

— Janinak abba kell hagyni a gimnáziumot — folytatta Kertész. — Estin befejezheti.

— Úgyse szeretett járni — jegyezte meg felesége. — Nem érezte magát ott jól.

Hétfőn reggel Kertész odament a művezetőhöz, egy fiatal technikushoz, akit egy évre helyeztek a műhely élére.

— Túlórázni szeretnék, Józsikám — mondta.

— Nem lehet, Dani bácsi. Tudja, hogy év elején nincs túlóra.

— Muszáj — jelentette ki Kertész. — Húsz éve dolgozom a vállalatnál, és most csak azt kérem, hogy dolgozhassak.

A művezető értetlenül nézett rá.

— Talán próbálja meg az üzemvezetővel — mondta bizonytalanul.

K E R T É S Z átballagott a tiszta üveg irodaépületbe. A lift felvitte a második emeletre. Amikor kilépett a folyosóra, idegen beszéd foszlányait hallotta. Egy külföldi üzletemberekből álló csoport épp akkor fordult be a kereskedelmi osztályhoz vezető folyosórészre. A fordulóban, az ablak mellett egy pálmászerű, hatalmas növény állt vaskos dézsában. Friss festékszag terjengett. Lassan végigment a folyosón, és sorra olvasta az ajtókra erősített táblákat. Végre megtalálta az üzemvezető ajtaját, és kopogtatás nélkül kinyitotta. Előtte is megmagyarázhatatlan módon mindig furcsa dac fogta el, ha magasabb beosztású főnökeivel érintkezett. A kövér, kopaszodó férfi arcán a bosszúság halvány árnyéka futott végig, amikor meglátta a belépő Kertészt, de ez egy villanás volt, a köszönést már lefegyverzően kedves mosollyal viszonzta.

— Foglaljon helyet, Kertész elvtárs — mutatott a dohányzóasztalka melletti műbőr huzatú fotelek egyikére.

Kertész végighordozva tekintetét a szoba berendezésén, leereszkedett a fotelbe.

— Jól bebútoroztak — jegyezte meg, miközben cigaretta után kotorászott zsebében.

Az üzemvezető elértette a mozdulatot, és felkattintva az asztalkán álló fadoboz fedelét, széles mozdulattal Kertész elé tolta.

— Ebből gyűjtson rá!

Kertész végigböngészte a dobozban levő filteres cigarettákat, majd elővette saját csomag Kossuthját.

— Köszönöm, nekem ez gyenge.

— Kóstolja csak meg — erősködött az üzemvezető.

— Hát, ha beveszi a gyomrom — mondta Kertész, és kicsipett egy cigarettát. Rászipákolt az üzemvezető nyújtotta tűzre, és hátradől.

Az üzemvezető elfészkelődött a másik fotelben, és várakozóan nézett Kertészre.

— Túlórázni szeretnék — szólalt meg Kertész.

— Ilyenkor? — húzta fel szemöldökét az üzemvezető.

— Kaptam a tanácstól egy szövetkezeti lakást, és még tizenötezetet kell összeszednem.

— Megértem a problémáját. De bármennyire is sajnálom, ilyenkor nem engedélyezhetek túlórát. Sajnos — hangja csodálkozással volt tele.

— Húsz éve dolgozom itt. Vegye úgy, hogy a gyártól kérek, nem magától.

— Márpedig — mosolyodott el az üzemvezető — a kettő ez esetben elválaszthatatlan. Úgy is mondhatnám, a gyárnak most nincs szüksége túlórára. — Felállt, mintegy a beszélgetés végét jelezve. — Sajnos, egy esetben sem tehetek kivételt — tárta szét karját, amikor Kertész már az ajtóban állt.

Kertész hirtelen megfordult.

— Szóval tehetne kivételt? — kérdezte gyorsan, mintha utolsó reményébe kapaszkodna.

— Most mondom, hogy nem. Képzelve, ha csak egy esetben is kivételt tennék... — boncolgatta tovább a gondolatot.

Kertész köszönt, és becsukta maga után az ajtót. A lépcsőház felé indult. Elhatározta, hogy az igazgatóhoz megy. Valamikor egy műhelyben dolgoztak, ő is ott lakott, közel az Ady Endre utcához. Lement az első emeletre, és benyitott a titkárságra.

— Az igazgató elvtársat keresem.

— Szabadságon van — válaszolta a titkárnő.

— Megtudhatnám a lakáscímét?

A titkárnő felírta egy kis papírra, és átnyújtotta Kertésznek.

Munka után Kertész az igazgató lakására ment. Útközben vett egy Esti Hírlap-ot. Későn jutott eszébe, hogy már nem költekezhet úgy, mint régen, de az újság a kezében volt, nem akarta visszakérni a pénzt. Az igazgató Budán lakott egy ötemeletes házban. A harmincas években építették, de modernnek hatott. Sima, dísztelen homlokzat, széles ablakok.

A csöngetésre egy idős nő nyitott ajtót. Kék köpenye ujja feltűrve, előtte kötény. Szemmel láthatóan főzés vagy takarítás közben zavarta meg Kertészt.

— Jó napot kívánok! — köszönt Kertész. — Kovács elvtársat keresem.

— Nincs itthon. — A nő bizalmatlanul mérte végig Kertészt.

— A kedves felesége?

— Nem én vagyok a felesége — kuncogott a nő, majd szélesre tárta az ajtót. — Jöjjön bejebb.

Kertész belépett a tágas előszobába.

— Mind elmentek. A gyerekekkel. Milyen ügyben?

— A gyárból vagyok.

— Várjon egy kicsit. Nemsokára jönnek majd. — Egy népművészeti tárgyakkal telezsúfolt hallba vezette Kertészt. A falakon tányérok. Kertész zavarosan körülnézett, hogy hova akaszthatná kabátját, majd letette egy dúsan faragott szuszékra.

— Eredeti — mondta a nő. — Kovács elvtárs a múlt hónapban vette. — Tekintetével végigsimogatta a tárgyakat. — Nekem ugyan jobban tetszik az a modern. De a Bogárné elvtárséknál is ilyen van, ott tetszett meg az igazgató elvtársnak. Erre tessék — nyitotta ki a szemben levő függönyözött üveges ajtót. A világos utcai szobában Kertész leült egy fotelba. A nő a bal oldali

ajtóhoz ment, ráfordította a kulcsot, és köténye zsebébe tette. Visszafordultában észrevette, hogy Kertész figyel.

— Kovács elvtárs dolgozószobája — motyogta zavartan, és kisetett a hallajtón.

Kertész rágyújtott, elővette az újságot, és olvasni kezdett. Már az apróhirdetésnél tartott, amikor az előszobából halk kulcsörgést, majd izgatott suttogást hallott.

— Nem mondta a nevét? — kérdezte egy ismeretlen női hang.

— Csak azt mondta, hogy a gyárból jött — hallotta Kertész az idős nő hangját. — Még nem láttam itt soha.

— A szalonba vezette?

— Igen.

— A gyerekek közül egyik sem jött még haza? — emelte fel hangját az ismeretlen nő.

— Nem, Kovács elvtársnő — válaszolt az idős nő is hangosan, majd hangja ismét suttogóra fordult. — A hallba nem akartam. Összetörik egy olyan szék, ha egy ekkora ember ráül. A Kovács elvtárs azt mondta...

— Ne beszéljen badarságokat, Mariska. Azokat a székeket ilyen emberekre tervezték. Egy kávé tegyen föl nekem. Túrhetetlenül fáj a fejem.

Kopogó léptek közeledtek a szoba felé, majd egy jól öltözött középkorú nő nyitott be.

— Jó napot kívánok! — nyújtott kezét Kertésznek. — Kovácsné.

— Jó napot! Kertész Dániel.

A nő arca elborult egy pillanatra. — A férjemet keresi?

— Igen.

— Sajnos, elutazott a Mátrába.

Kertész zavartan váltogatta lábát, szeme a szoba berendezésén kalandozott.

— Tudok valamiben segíteni? — kérdezte a nő.

— Nem, semmi — motyogta Kertész. — Tárgytalan.

— Sajnálom.

Kikísérte Kertészt, és az ajtóban még egyszer nagyon sajnálta.

Kertész rosszkedvűen ment haza. Este, lefekvés előtt egy kelvirágszerű szemölcsöt vett észre a combján. Hasonlított arra, amit a melle alól levágott. Másnap két hét fizetés nélküli szabadságot kért. Megkapta.

K Ö V E T K E Z Ő N A P nyakába vette a várost, és szigorú következetességgel kezdte végigjárni a maszekokat. Elsősorban gépgyártó kisiparosok jöhettek számításba, másodsorban lakatosok, autószerelők, végül bármi más. Ezen a napon nem járt szerencsével. Vagy nem akarták alkalmazni, vagy olyan órabérrel, amely bár nem volt rossz, de arra kevésnek bizonyult, hogy a tizenötezret három hónap alatt összeszedje.

Este az egész napos járkálástól holtfáradtan roskadt a konyhaasztal mellé. Felesége délutáni műszakban dolgozott, középső fia, a tizenkét esztendőös Gyurka tette elé a megmelegített ételt. Kertész immel-ámmal evett.

— Jani randevúra ment — újságolta Ákos, leckéjéből felpillantva.

— Mit törödsz vele? — förmedt rá bátyja.

Kertész elmosolyodott.

— Pénz volt nála? — kérdezte.

— Mamától reggel elkérte a tizest — válaszolt Ákos, akinek a meginduló beszélgetés jó ürügy volt, hogy abbahagyja a tanulást.

Vacsora után egy pohár sörrel bevette az altatót és a fájdalomcsillapítót, majd bement a szobába lefeküdni.

Ma nem kérdezem ki a leckét — szolt vissza az ajtóból. — Fáradt vagyok.

Még fenn volt, amikor Jani hazajött, és hallotta, amint öccseinek beszámol a randevúról. Nem aludt, amikor felesége tizenegykor hazaérkezett, és a gyerekeket ágyba kergette. Még akkor is csak tetette az alvást, amikor érezte, hogy felesége becsusszan mellé, az ágyba. Másnap elhatározta, hogy felemeli az altatóadagot.

A következő napokban sem talált megfelelő munkát, de szociális érzéke, ami az elmúlt huszonvalahány év szűkös, de biztos és állandósult megélhetésben kissé eltompult, újra feléledt. Hosszan járta a szélfújta, havas utcákat, és magateremtette munkanélkülisége régi munkanélküliségének hangulatába ringatta. Tehetetlensége céltalan gyűlöletté sűrűsödött, a jó mód minden külső jele vak dühvel töltötte el. Ha útja egy munkaközvetítő iroda vagy nagyobb gyár mellett vezetett el, betért oda is. Amióta nem dolgozott, mindenütt csodát várt, valami hirtelen jött fontos munkát, valami külföldi megrendelést, vagy nagy munkahelyi tapasztalatot kívánó, különleges, új állást, de a csodák nem rá vártak.

Ami a kisiparosok helyzetét illeti, ebben a témában szociológiai részleteségű tájékozottságra tett szert. Megtudta, hogy a magas adók megfosztják a család szemefényét a létfenntartáshoz szükséges minimumtól, a téli átálláshoz szükséges olajtól, hogy ebben az ínséges időben egy segéd, vagy egy segéddel több kész tönkremenés, hogy az adóhivatal nem a törvényes adójukra spekulál, hanem a bűnüldöző szervek bevonásával a skalpjukra, hogy sokszor már azon gondolkodnak, hogy gyárba mennek dolgozni, ahol legalább nyugalom van, és az ember nem él állandó idegfeszültségben a gyári nyugalom méltóságteljes hömpölygésében. Legalaposabb magyarázattal egy szocialista öntudatú kisiparos szolgált. Az illető kiugrott református lelkész, lakatos szülők gyermeke, aki szülei halála után kifizetődőbbnek találta — az örökség kézbevételevel — ősei nemzedékeken áthúzódó hagyományát folytatni. Teoretikus műveltségét fitogtatva kifejtette, hogy apja csekély mennyiségű, tőkeként használható termelőeszközzel rendelkezve képtelen volt beilleszkedni a megváltozott körülmények közé. Első adandó alkalommal folytatta régi életformáját. Az ennek megfelelő szellemi szférában nevelte őt is — lelkésznek adta —, ezzel mélyen meggyökereztetve benne az idejétmúlt szellemisséget. Ennek köszönheti, hogy megragadta annak apja által ráhagyott anyagi alapját, és most itt vergődik szocialista lét és nemlét határán, súlyosbítva szenvedését helyzetének tudatával. — Itt áll az átkos örökség anyagi alapja — mutatott körbe széles mozdulattal az asztali fúrógépen, hegesztőapparátion, műszerészesztergán és a műhely többi berendezésén. — Láthatja, hogy ezek után nem vehetek magamra még egy keresztet, nem terhelhetem lelkiismeretemet azzal, hogy még egy segédet is alkalmazok, akit kizsákmányolnék.

Ily módon genezisét adva nyomorúságának, felsóhajtva hozzátette: „És ki tudja, meddig megy ez még így?“, amivel nyilván arra célzott, hogy a végtelenségig nem mehet. Kertész, lelkében zokogva távozott, ennél proletárszempontúbb fejtegetést rég hallott. Ötven méterről még egy pillantást vetett ennek a történelmi eredetű szomorúságnak két, ütött-kopott sokcsaládos ház között álló, emeletes, nagyablakos, vadonatúj színhelyére.

Közben Jani otthagyta a gimnáziumot, és ezerháromszázért elhelyezkedett egy közeli gyárban segédmunkásként. Bár a kicsik semmiről sem tudtak, Jani

kiválása a gimnáziumból nyomott hangulatot teremtett a kis lakásban. Az esténként hazatérő Kertészt a megszokott eleven vidámság helyett csend fogadta, a két kisebbik fiú a konyha valamelyik sarkában gubbasztott — többnyire a tűzhely mellett —, és felhős arccal tanult vagy olvasott. Feleségével többé nem váltottak szót betegségéről, de az asszony lélektelenül végezte háztartási teendőit. Azelőtt sokat beszélgettek munkahelyről, ismerősökről, apró gondokról, most hallgatagon kerültek egymást. Néha jelentéktelen apróságon egymást marva veszekedtek. Kertész esténként hosszan számolgatott, felesége nem kérdezősködött. A napok fogytak, az összeg, amelyet egy nap alatt kellene megkeresnie, egyre nőtt.

Következő hét elején reggel pontosan ébredt. Zsebre vágta az előre elkészített tízórait, pontban nyolckor elindult otthonról. Nem tudta hová menjen, majd minden helyet végigjárt már. Sétálni kezdett. A város belsejébe vezető hosszú séta alatt végiggondolta az elmúlt hetet. Gondolatai a következők voltak: észrevette, hogy felesége átrendezte, szűkebbre vette a kiadásokat; egyre kevesebb reménye van terve végrehajtására; bátyjától kérhetne kölcsönt, de felesége nem tudná visszafizetni, mert négyük számára is kevés a halála utáni időre kiszámított összeg.

Felszállt az első, útjába kerülő villamosra, az átvitte Budára. A villamoson személytelen arcú emberek. Különös magányérzet töltötte el. Összetevői: az évtizedeken keresztül megszokott közösség hiánya; családi harmóniájának felbomlása; dologtalan ténfergése; az, hogy régi munka nélküli időszakában az illegális munka fiatalsága minden energiáját igénybe vette, számítottak rá, követelték tőle, most nem. A villamos a Déli pályaudvarhoz közeledett, amikor felocsúdott. Csodálkozva meresztette szemét a Vérmező kopár fáira, és a közepén magasodó furcsa, szürke toronyra. Messziről ormóttan fatákolmányoknak látszott. Múlt héten is annak nézte. Eszébe jutott a jókedélyű, kővér kis lakatos: „Talán egy hét múlva, ha megkapom azt a nagy rendelést”, mondta egy héttel ezelőtt. Elhatározta, hogy ismét felkeresi.

Mire a Déli pályaudvar mellett kis utcába ért, a műhely ajtaján kint függött a tábla: EBÉDELNI MENTEM. Visszasétált a meredek utcán, és betért a sarki gyorsbúféba. A kellemesen meleg helyiségben kigombolta kabátját, és végignézte a hatalmas kifüggesztett étlapot. Megszámolta pénzét. Minden reggel húsz forinttal jött el otthonról, ebből már elköltött három ötvenet, egy csomag Kossuth árát. Visszatett a zsebébe négy forintot még egy csomag cigarettára — mert amióta a várost járta, többet szívott a megszokott napi egy csomagnál — és egy doboz gyufára, három forintot pedig arra az esetre, ha véletlenül elvesztené villamosbérletét. Kezében kilenc forint ötven fillér maradt. Újra végignézte az étlapot, fejben rövid számítást végzett, és beállt a sor végére. Vett egy gulyást még egy adag üres paradicsomos káposztát. Elhelyezkedett a hosszú asztal mellett, és belekavart a gulyásba. Néhány mócsing, pár darab krumpli úszkált a sötét lében. Megkóstolta. Ízre jó volt, de még kissé forró. Maga elé húzta a paradicsomos káposztát, és gyorsan, hogy ízét ne érezze, bekanalazta. Közben a gulyás kihűlt, egy szelet kenyérrel megette. Végül ivott egy pohár vizet, rágyújtott, és felállva éhesen távozott.

A KISIPAROS még mindig nem tért vissza. Kertész elsétált a Déli vasút kisvendéglőbe, hátha ott ebédel. Szerencséje volt, a kisöreg már messziről megismerte, és barátságosan intgetett felé a sarokasztal mellől. Kertész odalépett hozzá az asztalok között hagyott széles utcán.

— Jó étvágyat! — mondta.

— Üljön le — mutatott a mellette álló üres székre a jovialis külsejű, valamikor még jobb napokat látott emberke. Kertész, kabátját kigombolva, leült a kínált helyre, és végignézett az asztalon. Két üres tányér között egy korsó sör állt, és egy harmadik, félig üres tányér a jóízűen falatozó emberke előtt, aki az utolsó falatot illesztette szájába nagy gonddal. Utána összekaparta a maradék rizst, és az ily módon szabaddá tett részre letette villáját, kését.

— Ebédelt már? — kérdezte tele szájjal, alulról pislantva Kertészre.

— Épp most.

— Egészségére — bölintott helyeslően az öreg, mint aki azt mondja, nagyon helyes. — Egy pohár sört? What about a beer? — tört ki hatalmas hahotában, mintegy magát jutalmazva ezért a szellemességért.

— Köszönöm.

— Pincér — csattintott ujjával az emberke. — Egy korsó sört. Tudja — fordult Kertészhez — én nagyon szeretek enni. Bevallom — vallotta be szemérmes mosollyal. — Nehogy azt higgye, hogy mindenki bevallja. Nem. Képzelve, ha nem félnék a hányástól, ez még gyerekkorom óta van, amikor egyszer ricinusolajat kellett innom, és rögtön kihánytam, le se ért, már jött is vissza, akkor isten bizony azt csinálnám, amit a kínaiak. Tudja, mit csinálnak a kínaiak?

— Nem — válaszolt Kertész, miután nagyot húzott az elé tett sörből.

— Mikor már eléggé jóllaktak... mit eléggé — kiáltott fel patetikusan a kis kövér —, mikor már annyit zabáltak, hogy egy gombostű sem fér beléjük, akkor kimennek a vécére, vagy mit tudom én, hogy hívják azt náluk, és egy pávatollal megcsiklandozzák a torkukat. Nem kell folytatnom, ugye — nevetett. — Maga is most ebédelt. No, nem mondom, nem túl gusztusos, de utána újra végig tudják enni az egész menüt, vagy ahogy az náluk van. Hát nem óriási?

— Óriási — morogta Kertész. — Gondoltam, hátha közben mégis akadt valami munkája — kezdte. Tudja, a múlt héten nem akartam mondani, de rettenetes helyzetben vagyok.

— Mi baj van? — kérdezte ijedten a kis emberke, és arca hirtelen elkomorult.

— Rák. Három hónapom van még. És kaptam egy lakást, amiért huszoneötezer kellene befizetni. Még csak tíz van. Feleségem három gyerekkel fog egyedül maradni.

— Borzasztó — csapta össze kezét a másik. — Feleségem, isten nyugosztalja, ha hallaná, sírva fakadna. És ez biztos? — kezdett faggatózni.

— Biztos.

— Rettenetes. De mondja, miért nem vett fel személyi kölcsönt? Talán ötezer forintig, vagy meddig adnak. Ha maga is felvesz, meg a felesége is, az már tizezer

— Az ötezeret is össze kell valahogy szedni. A munkahelyemen ez nem megy. És a kölcsönt is vissza kell fizetni.

— Hát, talán... ha összehúzták volna magukat?

— Mekkora? — Kertész hangjában fojtott düh bujkált, de a kisöreg nem vette észre.

— Istenem, ha segíteni tudnék. Micsoda tragédia — ingatta fejét szomorúan. — Még kölcsön sem tudom adni az összeget — mondta, állát simogatva. — Szegény felesége nem tudná visszafizetni.

— Nem is kölcsönt kérek — jelentette ki gyorsan Kertész. — De ha talán valami munka . . .

— Hát ez az. Épp ez az. Hogy nincs. De holnap tudom meg, hogy megkapom-e a rendelést. Tudja — kezdett heherészni, és összedörzsölte mutatómeg hüvelykujját. — Kutya ugat — fejezte be a pantomimnek indult mondatot.

H A R M A D N A P R A Kertész újabb egy hónap fizetés nélküli szabadságot kért, és dolgozni kezdett a kisöregnél. Az öreg erősen kímélte magát, minden nehéz munka Kertészre jutott. Négyzetes vasból kerítésekét hegesztett össze, amikor már több méter hosszú darabok voltak, az öreg folytatta, és Kertész tartotta. A kész kerítésdarabokat is ő emelte fel, és tette az egymással egy vonalban levő két satu közé. Az öreg egyik satutól a másikhoz szaladva beszorította a darabot. Miután aimitásokat elvégezték, Kertész vette ki. Régebben meg sem érzett volna ekkora súlyt, de az utóbbi időben nem volt étvágya, keveset evett, és egyre fogyott. A testére újabb és újabb szemölcsök ültek ki, ezek sokszor már a munkában is zavarták. Esténként — tizenkét, tizennégy órai munka után — a fáradtságtól alig tudott elaludni. Ahogy múltak a napok, egyre érezte, hogy ereje fogytán van. Két hét múlva nem bírta tovább. Egy kész kerítésdarabot akart kiemelni a satuk közül, térde megroggyant. Az öreg az utolsó pillanatban rántotta be az egyik satut, így Kertész a felénél kisebbre csökkent súlyt visszatartotta, amíg az öreg bakot tett alá. Aznap kilépett. Az öreg sokáig füstölgött, hogy a munka kellős közepén marad egyedül, nézhet új ember után, végül kifizette a kétheti bért, ötezer forintot.

Aznap este Kertész felesége elé ment, a gyárhoz. Az asszony nem titkolta örömét, amikor kilépve a gyár kapuján megpillantotta a szemközti oldalon ácsorgó Kertészt. Körülnézett, és látván, hogy semmilyen jármű nem közeledik, átszaladt a túlsó oldalra.

— Mi van, Danikám? — kérdezte.

— Elmegyek a kórházba.

— Hála istennek — sóhajtott az asszony. — Nem akartam mondani, de egyre fogytál. Nem bírtad volna sokáig.

Másnap délelőtt felesége elkísérte a kórházhoz. A kapuban elváltak. Kertész belépett az előcsarnokba, és körülnézett. A portásfülke ajtajában egy testes nő állt, vállával az ajtófélfát támasztotta.

— Betegfelvétel? — kérdezte a tétován ácsorgó Kertészt.

— Igen.

— Valakihez jött? — kérdezett tovább érdes hangján.

— Nem tudom . . . — bizonytalan mozdulattal nyújtotta beutalóját a nő felé.

— Értem — zárta le a beszélgetést egy bólintással a portásnő. — Százharminchatos szoba — mondta anélkül, hogy elvette és elolvasta volna a beutalót.

— Hányadik emelet?

— Mondom, hogy száz . . . — és amikor látta, hogy Kertész még mindig nem érti, kelleetlenül hozzátette: — hát az első.

Az osztályon hamarosan kialakult a vélemény Kertész állapotáról. Legtömörebben a felvételkor fogalmazta meg az orvos. Miután megnézte a beutalót, és nagyjából megvizsgálta Kertészt, fejét ingatva kijelentette: „Későn jött, barátocskám.” Kertészt meglepte a hang, de a mondat első fele jobban lekötötte figyelmét, semhogy ezt szóvá tegye.

Az általános vélemény ellenére két hét alatt minden vizsgálatot elvégeztek, és kezelni kezdték. A különféle kezelések semmilyen eredménnyel nem jártak. A szemölcsök egyre szaporodtak testén, étvágya továbbra sem volt, fogyott. Az első hét után megfenyegették, hogy ha nem eszik, mesterségesen fogják táplálni. Ettől kezdve óriási önuralommal tömte magába az ételt.

Kertészné majd mindennap főzött férjének, és vagy ő, vagy a gyerekek egyike vitte be az ételt a kórházba. Kertész inkább ezeket az ételeket ette, de az ízeket egy ideje alig érezte. Bár soha nem beszélt feleségének egészségi állapotáról, kérdéseire kitérő válaszokat adott, az asszony mégis egyre komorabb lett. Kertész buzgón dicsérte az ételeket, vidámságot színlelt, hogy iszonytató fájdalmait eltitkolja. Nem tudta, hogy felesége rendszeresen felkeresi főorvosát.

Egyik nap az asszony ebéd nélkül állított be. A társalgónak berendezett előtérben ült le, és várta, hogy férjét kiküldjék. A férfi már messziről észrevette a felesége szája körül bujkáló furcsa mosolyt. Kertészt már három napja nem gyötörték fájdalmak. Értetlenül ereszkedett felesége mellé a pamlagra.

— Hogy vagy, Danikám?

— Hogyhogy? — kérdezett vissza Kertész.

— Jani visszament a gimnáziumba. Visszavették. Az osztályfőnökével beszéltem. — Vidáman körülnézett. — Itt mi újság?

Kertész megrökönyödve nézett feleségére.

— Mi történt?

— Nem kell megijedned, Danikám. Kihúzták a betétkönyvünket, nyertünk egy Moszkvicot. Már el is adtam a betétkönyvet. A lakás is megszűnik.

Kertészt nagy nyugalom töltötte el. Hallgatott, és felesége fejét simogatta.

M Á S N A P T Ó L K E Z D V E Kertész gyógyulni kezdett. Ennyi idő kellett ahhoz, hogy a hihetetlen esemény elhatoljon tudatáig. Reggel érte el, úgyhogy pontosan ettől az időtől, még pontosabban fél héttől lehet számolni gyógyulását. Az orvosok, sőt maga Kertész is csak három nap múltán vette észre. Ennyi idő ahhoz kellett, hogy a szemölcsök száma észrevehetően csökkenjen. Az észrevétel napján Kertész — két orvostanhallgató segítségével — megszámlolta a hátralevő szemölcsöket. A főorvos az osztályos orvossal ellenőrizte a számítást, amit azután naponta megismételtek. A fogatkozás napi átlaga tíz-tizenegy volt. Volt olyan nap, nem is egy, hogy tizenkettő tűnt el. Ezzel a jelenséggel párhuzamosan Kertész étvágya is nőni kezdett, izlelőképessége visszatért, és fogyása hízásba fordult. Az osztályos orvos a viziteken kívül napjában többször bejött hozzá, és még mindig álmélkodva érdeklődött minden apró részlet után. A főorvos is többször szerencsétlente, sőt távolabbi osztályokról is eljöttek hozzá. Az orvosok döbbenet álltak az érthetetlen jelenség előtt. Kertész kedélyállapota feltartóztathatatlanul javult, időnként felszabadultan tréfálkozott a belátogató főorvossal.

— Úgy látszik, doktor úr, hogy nincs igaza annak a mondásnak. Nem minden embert ér egyformán utol a halál.

Egy hónap múlva a halálos betegség felszívódott, eltűnt, mint a kámfor. Az utolsó rákszűrés eredménye negatív volt, de Kertész még hosszú ideig nem tudott a kórháztól megszabadulni. Ismételt vizsgálatoknak vetették alá, majd egyik nemzetközi konferenciáról a másokra hurcolták.

Kertész hamarosan elfelejtette a kórházba kerülése előtti idő minden kellemetlenségét. Talán nem felejtí el, ha akkoriban nem egyedül járja az utcákat. De hát kit érdekelnek a magánpanaszok?